

V průběhu posledních 200 let došlo k dramatickému nárůstu mezinárodního obchodu, který byl základem pro vznik mnoha politických a kulturních pout. Na tuto nepřehlédnutelnou skutečnost státy po druhé světové válce reagovaly společnou snahou o vytvoření systému s pevným rámcem. Pokud před více než 60 lety byla nejdůležitější a nejvlivnější mezinárodní organizací Organizace spojených národů (dále jen "OSN"), již dnes je zjevné, že své pomyslné místo na výsluní postoupila Světové obchodní organizaci (dále jen "WTO"). Právě WTO patří v současnosti mezi nejvlivnější mezivládní formy spolupráce. Dá se bez nadsázky říci, že i přes oslabení svého postavení v době probíhající ekonomické krize, stále drží globální patronát nad mezinárodním obchodem. Tuto skutečnost potvrzují i statistiky, které uvádějí, že 95 procent světového obchodu se uskutečňuje mezi členy WTO.¹ Celková hodnota světového obchodu se od roku 2003, kdy činila² 7249 miliard dolarů, do roku 2007 prakticky zdvojnásobila na 13968 miliard dolarů.

Cílem WTO je usnadňovat ekonomickou spolupráci států a dalších integrovaných ekonomických uskupení.³ WTO má rozvíjet mezinárodní obchod odstraňováním překážek, ať už v podobě snižování tarifů, kvót, nebo identifikací a odstraňováním netarifních bariér. Má vést svět postupnými kroky ke globální liberalizaci obchodu. Spolupráce v oblasti mezinárodního obchodu, která je pro dnešní, stále úžeji propojený svět zcela klíčová, se mezi členy WTO nevyvíjela a nevyvíjí harmonicky. Je provázena nespočtem sporů ve věcech obchodních politik členů a dalších ekonomických uskupení. Aby bylo smluvní společenství životaschopné, musí jeho zakladatelé vznik problémů a sporů od počátku předvídat a uzpůsobit tomu nejen

¹ Pozn. autora: členy se mívá nejen státy, ale i mezinárodní organizace – Evropská unie.

² srov. Stoll, P., Schorkopf, F.: WTO: world economic order, world trade law. Martinus Nijhoff Publishers. 2006. s. 2.

³ srov. 191/1995 Sb., Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace, preambule.

ŘEŠENÍ SPORŮ VE WTO

smluvní regulaci obchodních politik, ale i institucionální aparát a procesní postupy, které v případě WTO ztělesňuje mechanismus řešení sporů. Právě procedura řešení sporů ve WTO a v předchozím smluvním rámci, Všeobecné dohody o clech a obchodu (dále jen "GATT 1947"), díky své úpravě získala respekt v právních i politických kruzích. Mnohými autoritami je považován za základní kámen mnohostranného obchodního systému.⁴ Systém řešení sporů sklízel úspěch již za účinnosti GATT 1947 a WTO na jeho odkaz navázala.

Členské státy WTO dodnes uzavírají dohody o ekonomické spolupráci. Jde o zóny volného obchodu, celní unie a jednotný vnitřní trh. WTO se vznikem těchto uskupení počítá.⁵ Tyto ekonomické celky upravují ve svých zakládacích smlouvách proceduru řešení sporů. Úprava je obvykle jednodušší a méně propracovaná, než jak tomu je v případě WTO.⁶ Vhodným příkladem může být Severoamerická dohoda o volném obchodu (dále jen "NAFTA"). Ta sdružuje 3 členské státy WTO – Spojené státy americké (dále jen "USA"), Spojené státy mexické (dále jen "Mexiko") a Kanadu. NAFTA založila jednu z největších zón volného obchodu. Pokud ustanovení NAFTA upravují shodné oblasti obchodu jako právní rámec WTO, tři výše zmíněné státy mají při řešení sporů právo volby, zda budou vzájemné obchodní rozepře řešit v rámci WTO nebo podle NAFTA.

Tato práce má tři hlavní cíle: (i) blíže seznámit s mechanismem urovnávání sporů ve WTO, (ii) provést komparaci řešení sporů ve WTO a podle NAFTA a (iii) potvrdit hypotézu, že je vhodnější řešit spory ve WTO než podle NAFTA.

První kapitola se věnuje důvodům vzniku smluvních uskupení a podrobnému historickému vývoji urovnávání sporů za dobu téměř padesátileté existence GATT 1947 až po vznik WTO.

Kapitola druhá přibližuje institucionální parametry mechanismu urovnávání sporů WTO tak, jak jsou v současnosti nastaveny. V osmi podkapitolách detailně analyzuje jeho procesní stránku. Systém řešení sporů ve WTO zahrnuje mnohem více než jen tyto dvě roviny.

⁴ Pozn. autora: takto se vyjádřil Renato Ruggiero, bývalý Generální ředitel WTO.

⁵ Pozn. autora: některá tato uskupení jsou zřízena a fungují v rozporu s článkem XXIV GATT 1994, nesplňují kritéria a jdou proti smyslu liberalizace.

⁶ Pozn. autora: např. Úmluva zakládající evropskou zónu volného obchodu upravuje konzultace a rozhodčí řízení.

ŘEŠENÍ SPORŮ VE WTO

V každém řízení dochází ke zjišťování jurisdikce, interpretaci práva, aplikaci práva a principů nutných k řádnému průběhu řízení. Proto si tato práce ukládá za povinnost podrobně se věnovat v jedenácti podkapitolách vybraným aspektům řízení. Těmito aspekty je vymezení aplikovatelného práva a jeho interpretace, jurisdikce a možnosti jejího výběru, objektivní posouzení faktů a právních otázek, aplikace obecných právních zásad, princip řádného procesu, aplikace principu *res iudicata* a *estoppel*, břemeno důkazu, *Amicus curiae*, princip soudní ekonomie a placení nákladů řízení.

Následně se práce zaměřuje na srovnání řešení sporů ve WTO a podle NAFTA. Činí tak v pěti podkapitolách. První srovnává obě procedury v institucionální rovině, druhá se věnuje rovině procedurální, třetí a čtvrtá shrnuje podobnosti a odlišnosti obou úprav a podkapitola pátá uvádí konkrétní výhody a nevýhody z pohledu obou stran sporu. Pátá, závěrečná kapitola shrnuje obecně závěry vedoucí k potvrzení hypotézy.